

VAD TYCKER
GYMNASIEELEVER
OM FILOSOFI?

Resultat från en enkätundersökning 2007

Filosofiska institutionen

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Innehåll

Om undersökningen	3
Resultat	5
Några slutsatser	13
Bilaga 1: Enkäten	
Bilaga 2: Medföljande brev	

OM UNDERSÖKNINGEN

Under 2007 genomförde Filosofiska institutionen vid Göteborgs universitet en enkätundersökning som riktade sig till elever som studerar filosofi vid svenska gymnasieskolor.¹ Upprinnelsen var interna diskussioner om orsakerna till de vikande ansökningstalen och den bristande jämställdhet som generellt präglar både grundutbildningen och forskarutbildningen inom akademisk filosofi.

Den övergripande frågan var om det råder kritiska diskrepanser mellan hur universitet och gymnasieskola bedriver och betraktar filosofiämnet. Om så är fallet, medför detta problematiska föreställningar om ämnet med ointresse att läsa vidare som följd, och i vilken mån kan detta vara könsrelaterat? Givetvis låter sig sådana ambitiösa frågor inte slutgiltigt besvaras med hjälp av en enkel enkät, men förhoppningsvis kunde åtminstone vissa indikationer uppdragas som sedan kunde utgöra underlag för vidare undersökningar och utformandet av informationsmaterial.

Enkäten

Enkätens utformning framgår av bilaga 1. En svårighet med opåkallade enkäter är att de inte kan göras för omfattande, för då mäktar ingen med att besvara dem. Allt för förenklade enkäter riskerar dock att inte säga någonting om sakernas tillstånd. En avvägning mellan bredd och djup måste således alltid göras, och i detta fall satsade vi på bredd. Vi ville på så få sidor som möjligt veta så mycket som möjligt om hur elever uppfattar filosofiämnets olika områden, om de getts information om universitetsstudier i allmänhet (inkluderat filosofistudier), och om det rådde någon tydlig skillnad mellan pojkars och flickors uppfattningar.

Vi ville att frågorna skulle fånga övergripande tematiska aspekter av både teoretisk och praktisk filosofi. Hur väl vi har lyckats är öppet för diskussion, och givetvis kan man ha invändningar mot frågornas formuleringar, inriktningar och svarsalternativ (och filosofer har ju ofta och gärna invändningar) – men man bör påminna sig om enkätens syfte och vad som utgör en realistisk omfattning. Som redan påpekats utgör en sådan här undersökning inte sista ordet - och vi vill gärna uppmana personer som finner detta intressant att komplettera denna undersökning med egna.

¹ Enkäten utformades av Jan Lif (studierektor vid Filosofiska institutionen i Göteborg), Peter Ekberg (doktorand i teoretisk filosofi och gymnasielärare i filosofi), Ragnar Francén (vid tidpunkten doktorand i praktisk filosofi), Pia Nykänen (doktorand i praktisk filosofi) och Niklas Juth (doktor i praktisk filosofi). En första version testades med hjälp av tre gymnasieklasser i Göteborg och en hel del förändringar och förtydliganden gjordes på basis av deras kommentarer.

Det är viktigt att påpeka att enkäten absolut inte avsåg att utgöra någon form av utvärdering av filosofiundervisningen vid enskilda skolor eller gymnasieskolan i stort. Vad vi ville åt var generella uppgifter om hur ämnet uppfattas, för att utifrån dessa kunna förbättra vår egen verksamhet och förtydliga den information om filosofi vi hoppas att i framtiden ha möjlighet att rikta mot gymnasiet. Kommunikationen mellan universitet och gymnasium är tyvärr ofta bristfällig, en situation som inte gagnar någon part och allra minst eleverna. Förhoppningsvis kan denna undersökning utgöra inspiration till ett utökat samarbete åtminstone inom filosofiämnet.

Population och urval

Filosofi är ett obligatoriskt ämne för alla som studerar samhällsvetarprogrammet på gymnasiet. Vi beslutade oss för att göra en totalundersökning, och skickade enkäten till samtliga gymnasieskolor med filosofi på schemat, närmare bestämt 267 stycken. Svar inkom från 53 stycken, totalt 1759 ifyllda och läsbara enkäter. Svarefrekvensen var således relativt låg, enbart 20 %. Emellertid var det en god spridning på skolor som svarade och inga utmärkande mönster med avseende på kategorier av skolor, geografisk placering eller typer av svar kunde identifieras. I ljuset av detta och efter konsultation med Jan Strid, expert på kvantitativa undersökningar vid Institutionen för Journalistik och Masskommunikation vid Göteborgs universitet, vågar vi dock påstå att denna undersökning faktiskt redovisar hur filosofiämnet uppfattas av gymnasieelever i Sverige idag.

Göteborg, juni 2008

Jan Lif

Studierektor

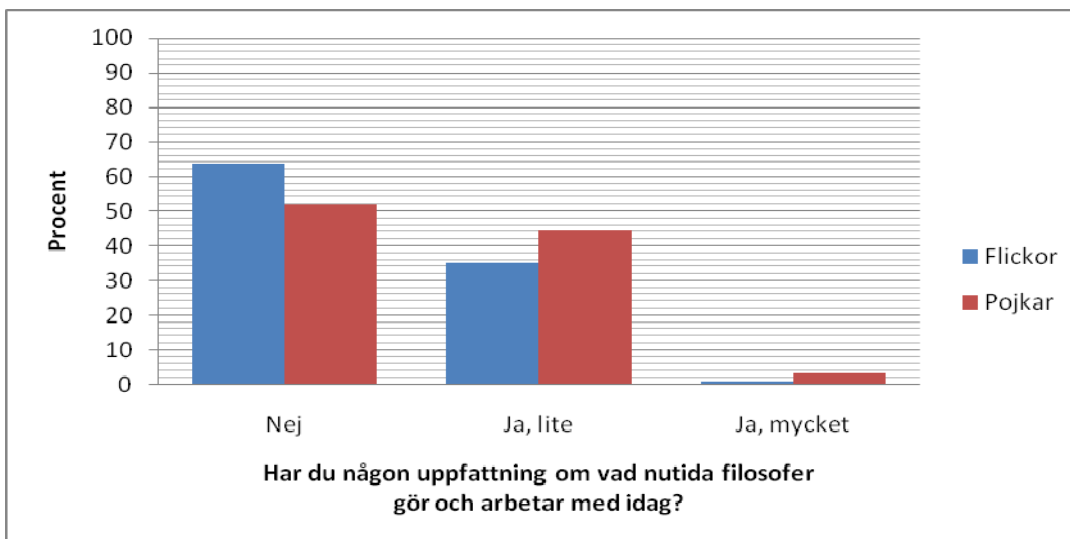
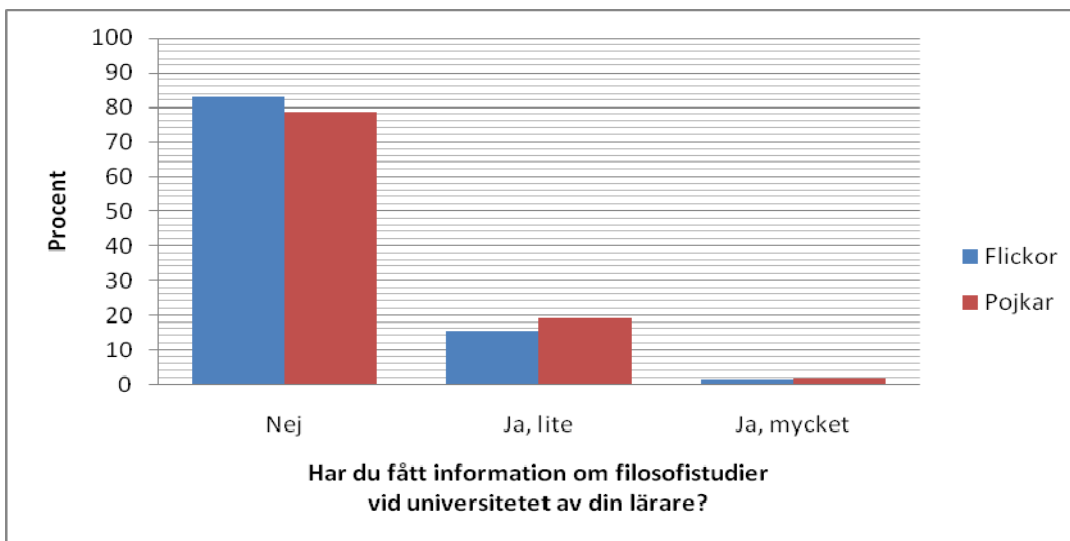
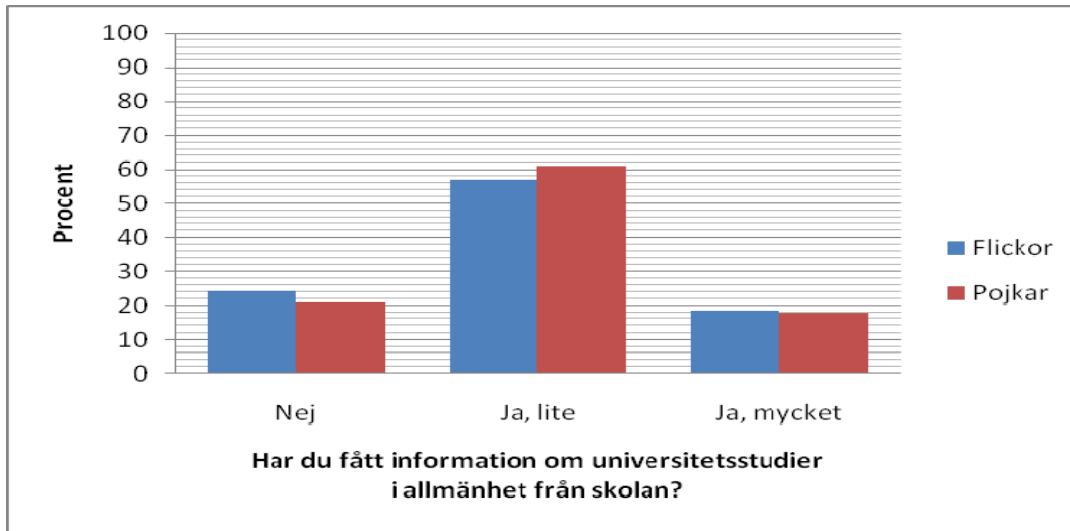
Jan.lif@filosofi.gu.se

031 – 786 45 75

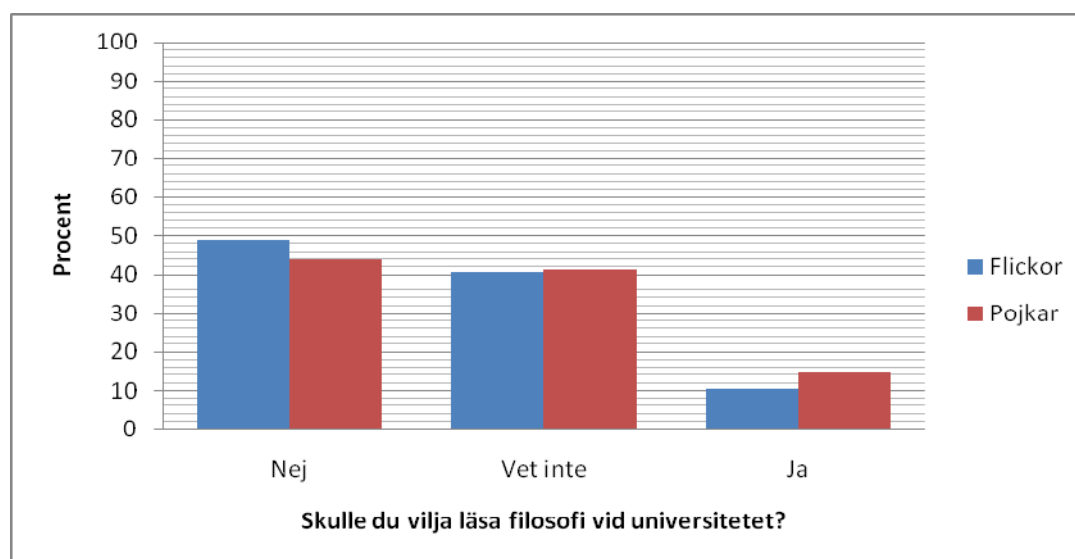
www.filosofi.gu.se

RESULTAT

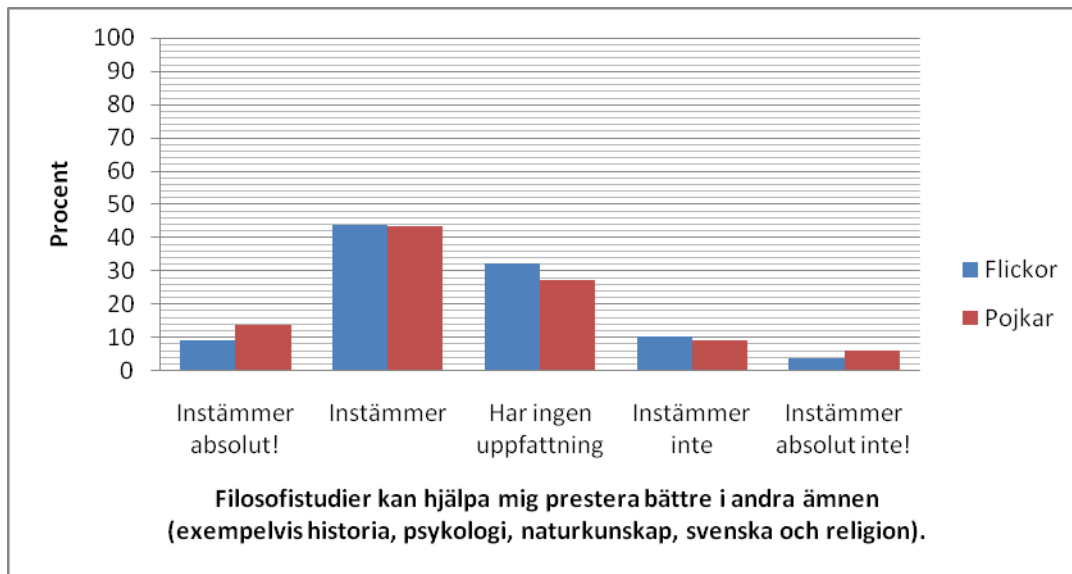
Första sidan i enkäten – frågor om universitetsstudier och filosofi

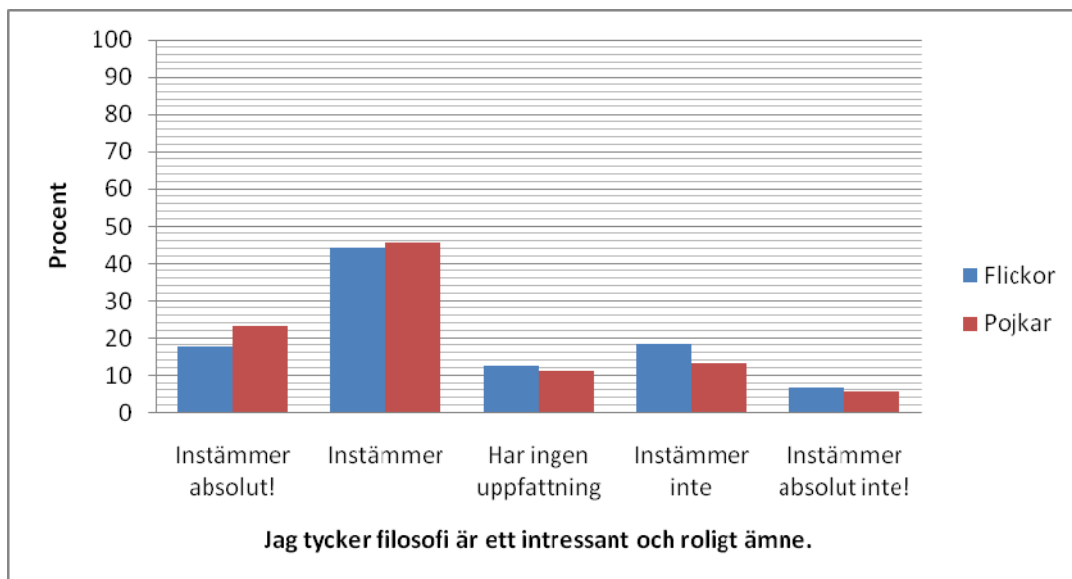
Kommentar: Att elever ska ges information om filosofistudier vid universitetet är naturligtvis inget man kan kräva, och kanske är det inte nödvändigt för att bedriva god filosofiundervisning. Men vad resultatet kan peka på är att filosofiundervisningen inte alltid är kopplad till den moderna forskningen i filosofi. Här har universitetet ett stort ansvar. Hur kan man bäst förmedla vad man egentligen arbetar med nuförtiden? Filosofi är ett ständigt aktuellt ämne som förändras och att förmedla denna progression borde universitetet bli bättre på. Tydlig kommunikation mellan universitet och gymnasium är troligen nödvändig för att filosofi inte ska riskeras uppfattas som ett statiskt område vars grunder och frågor sedan länge fastställts och sällan förändras.

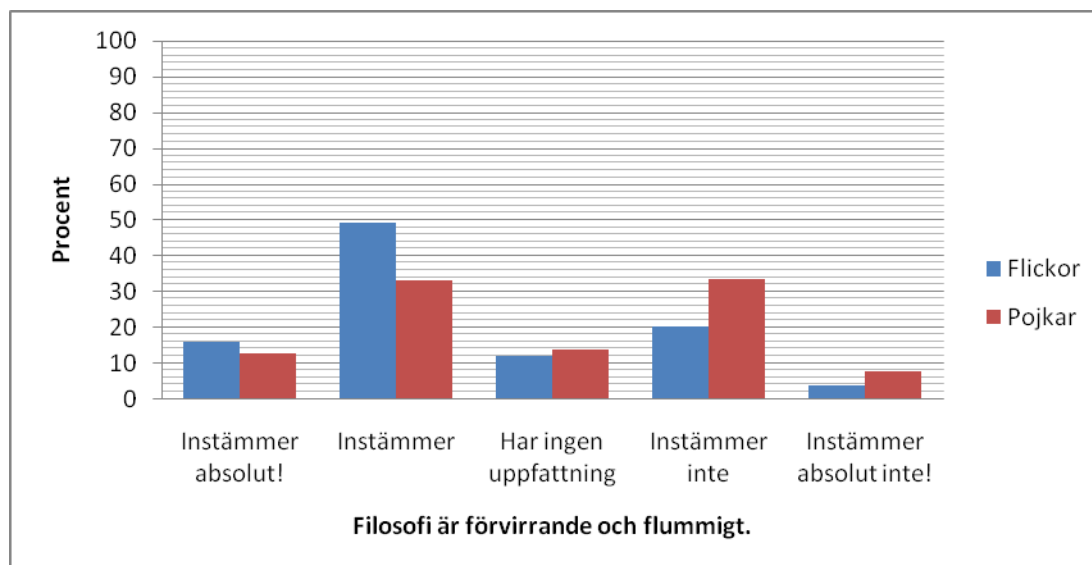
Kommentar: Till denna fråga hade eleverna möjlighet att lämna skriftliga kommentarer. Många som svarat "ja" på frågan uttryckte ett stort intresse för ämnet och skulle gärna läsa vidare. Men det gällde även en hel del som svarat både "nej" och "vet inte", men dessa uttryckte ofta att de inte såg det som *aktuellt* att läsa ämnet (frågan uppfattades med andra ord inte som hypotetisk). Som huvudsakliga orsaker till oviljan att läsa filosofi vid universitetet angavs dels att ämnet inte var intressant, dels bristen på tydlig arbetsmarknad. Givetvis kan man läsa filosofi för dess egen skull och även med ambitionen att göra karriär inom ämnet. Men universitetet borde även förtydliga att ämnet kan ses och läsas som ett komplement till andra studier, och vara till nytta för en mängd olika utbildningar och yrken (se nästa fråga).

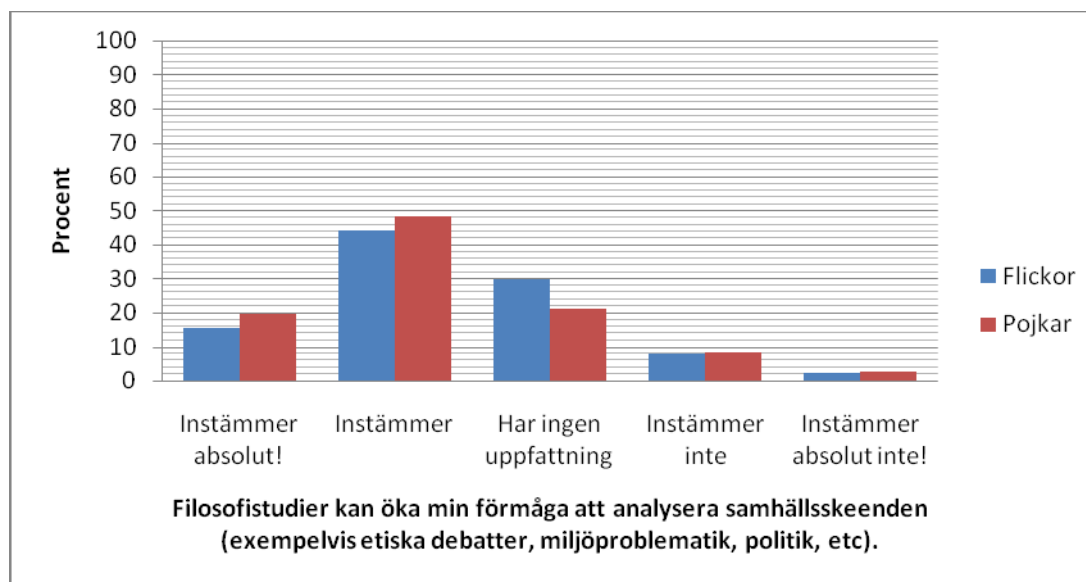
Kommentar: Uppenbarligen betraktas inte filosofiämnet som enbart värdefullt för dess egen skull. Detta är en viktig poäng som kan förtydligas både av universitet och gymnasium. Liksom många andra ämnen handlar filosofi delvis om att tillskansa sig vissa generella färdigheter som är till nytta i flera andra områden, en insikt som många gymnasium lyckats förmedla.

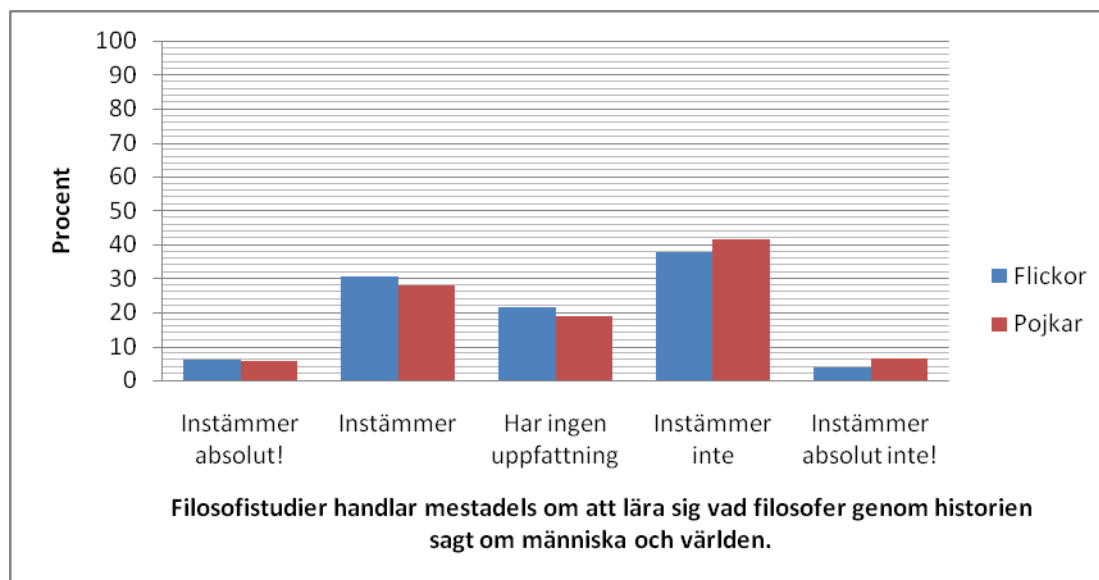
Kommentar: I undersökningen var detta tveklöst den viktigaste frågan, och resultatet är mycket glädjande.

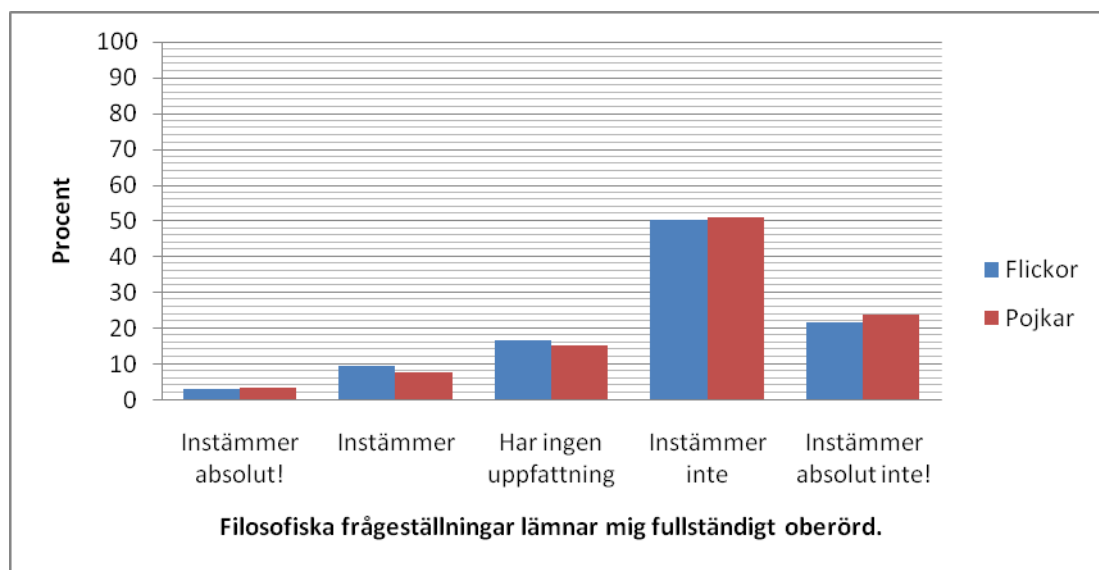
Kommentar: Att många tycker att filosofi är "ett intressant och roligt ämne" är positivt – men hur kan då så många även tycka att det är "förvirrande och flummigt"? När individernas svar jämfördes vad gäller de ovanstående två frågorna visade det sig att en majoritet tyckte ämnet var roligt/intressant och förvirrande/flummigt. En möjlig förklaring kan vara att denna enkät satts samman av personer i en annan generation, där "flummigt" inte alls har samma betydelse som för dagens ungdom som snarare använder ordet i positiv bemärkelse. Ålderdomens förbannelse. Notera att detta är den enda fråga där flickor och pojkar märkbart skiljer sig åt.

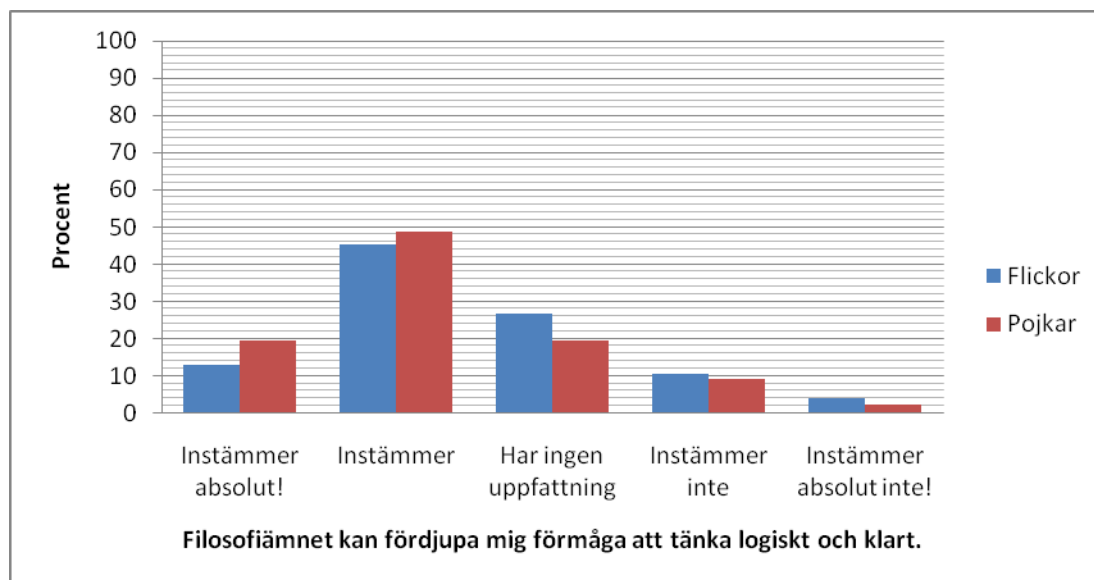
Kommentar: Resultatet förefaller påvisa att många gymnasium kopplar undervisningen till aktuella teman i samtiden, och inte enbart teoretiska antikviteter, vilket är upplyftande.

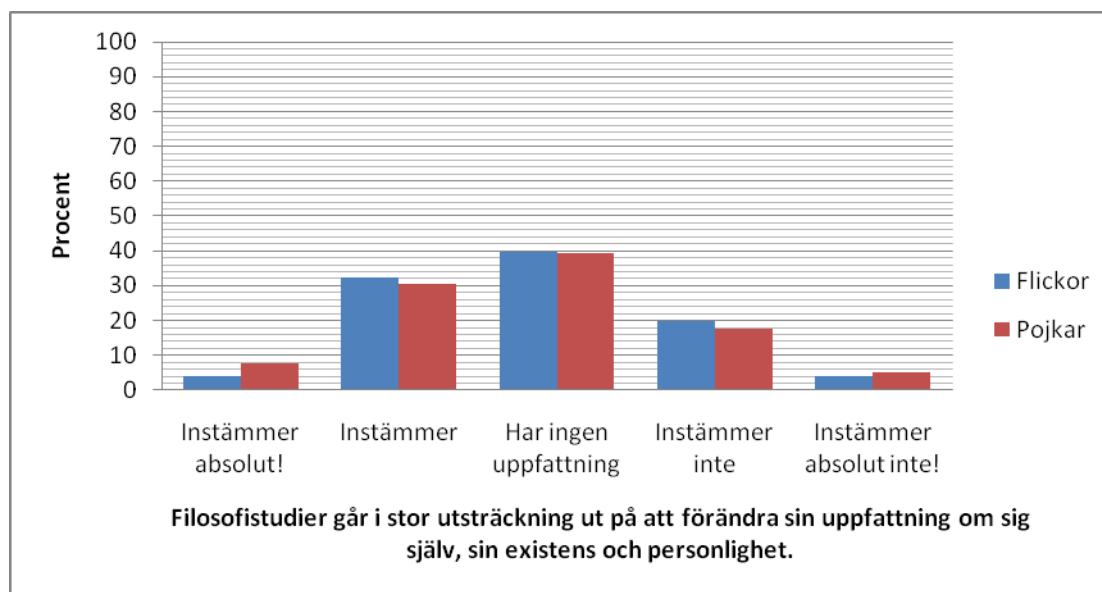
Kommentar: Frågan avsåg att ta reda på om filosofiundervisningen dominerades av filosofihistoria. Eftersom omkring 35% svarat att de *instämmer absolut* eller *instämmer* kan det kanske vara så i en del fall, men glädjande nog har desto fler svarat *instämmer inte* eller *instämmer absolut inte*. Dock är detta något man som gymnasielärare bör förhålla sig till. Undervisar man filosofi huvudsakligen i form filosofihistoria och är det alltid så lämpligt?

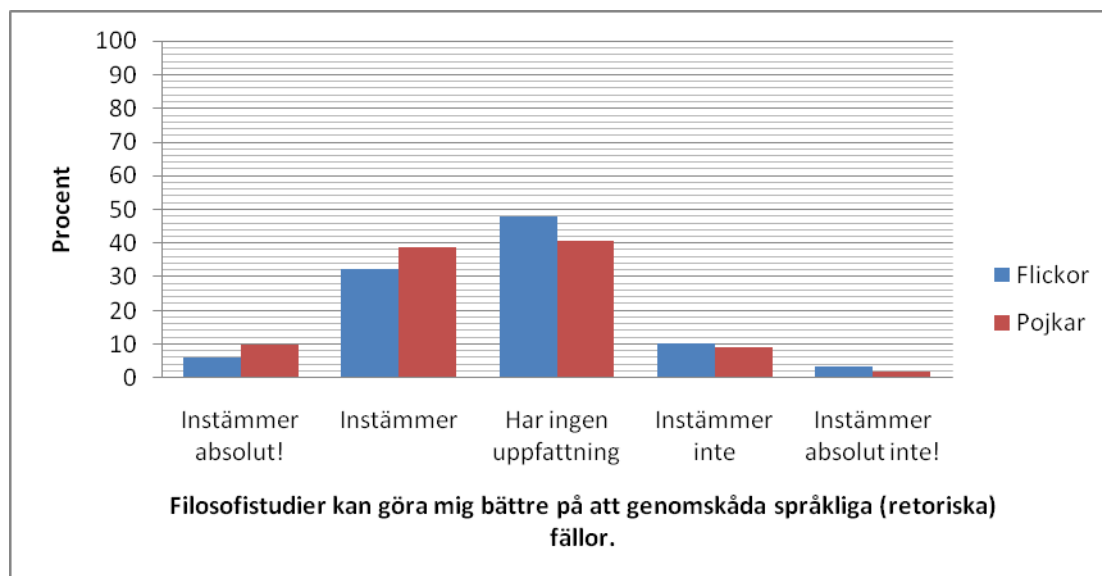
Kommentar: Även vad gäller denna fråga visade det sig att många som ansåg att ämnet både var intressant/roligt och förvirrande/flummigt även menade att filosofiska frågor inte lämnade dem oberörda. Kanske visar detta att gymnasiet lyckats med två viktiga saker: dels att ställa viktiga (och kanske provocerande) frågor, och dels att väcka ett personligt intresse för sådana frågor.

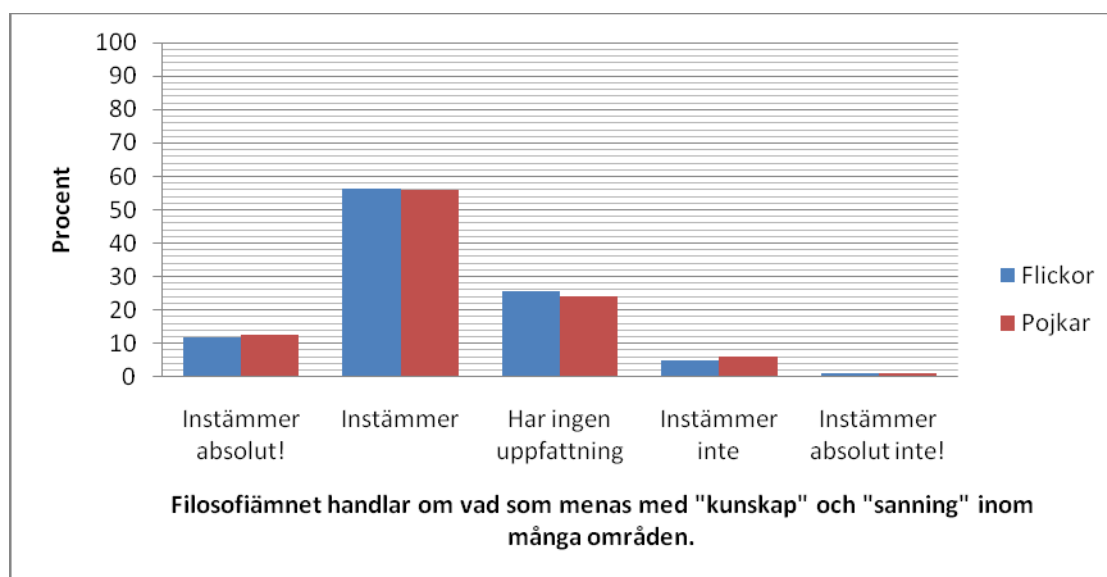
Kommentar: Åter igen visade det sig att många som svarat instämmer absolut eller instämmer på denna fråga även anser att ämnet är förvirrande och flummigt. Så uppenbarligen betyder inte "flummigt" samma sak som "ologiskt" eller "oklart".

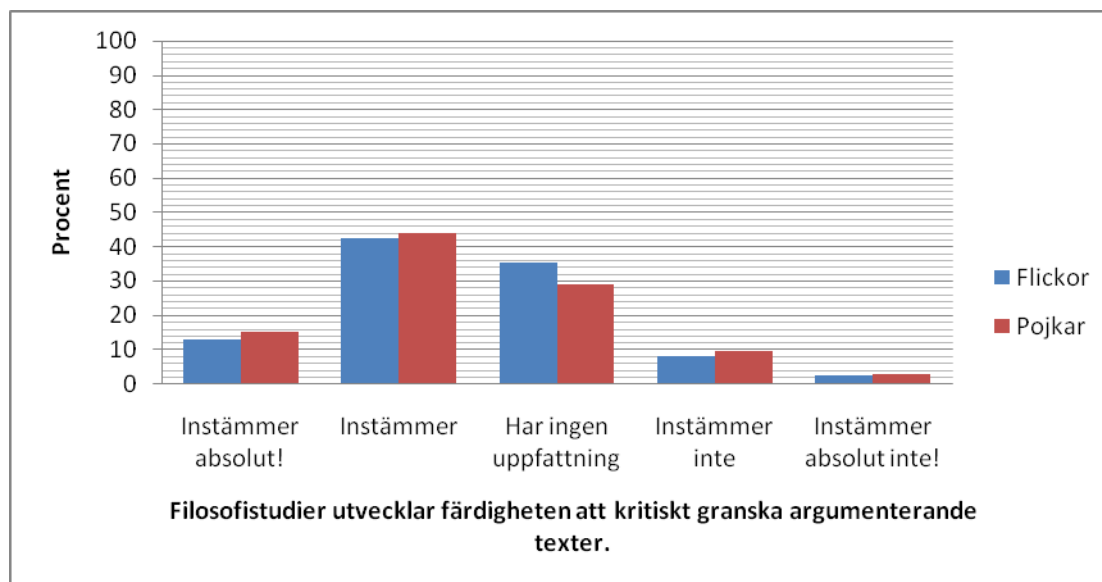
Kommentar: Detta kan uppfattas som en ganska underlig fråga. Men tanken bakom den var följande. En inte helt ovanlig uppfattning är att "filosofi" till stor del handlar om personlig självutveckling i stil med religiös tro. I resultatet avslöjas en osäkerhet (*har ingen uppfattning*), och en hel del *instämmer*. Frågan är dock hur frågan tolkats. Att ställas inför svåra frågor om aktuella ämnen (och göra allvarliga försök att besvara dem) är naturligtvis en grogrund för att förändras som person. Kanske är det så frågan har förstått, snarare än att filosofiämnet är en uppsättning fastställda teser om hur man bör leva och vara som människa.

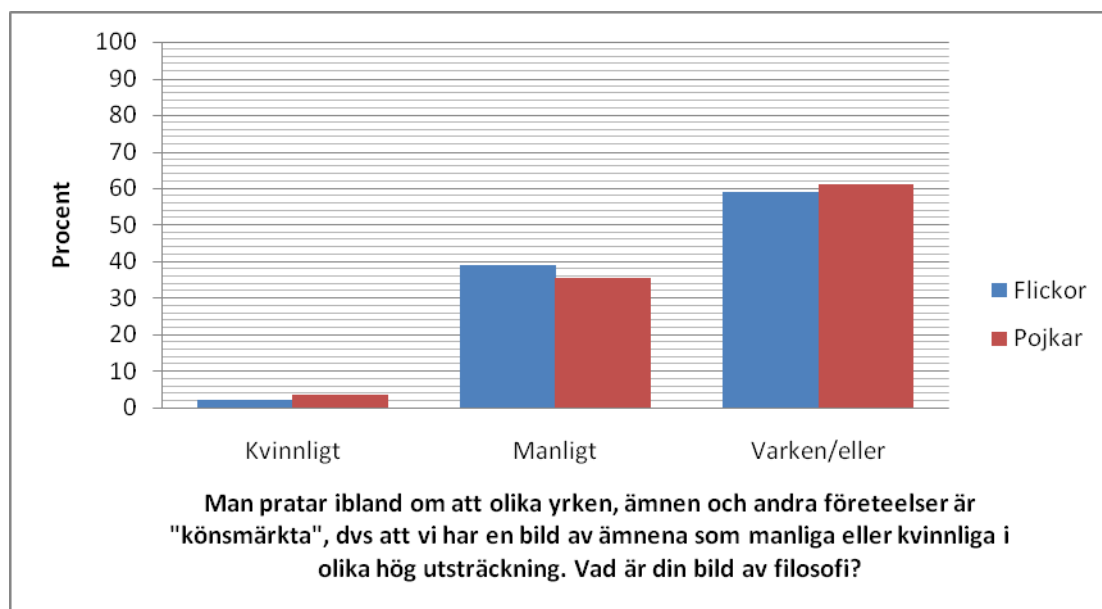
Kommentar: Att många *instämmer* i frågan är positivt, men samtidigt är det en smula förvånande att så många inte har någon uppfattning. Text- och argumentationsanalys är ju en inte helt oviktig del av filosofin, men kanske är det något som hamnat på undantag i gymnasiet. En annan möjlighet är att sådant förekommer, men att färdigheten inte förtydligas för eleverna. Men troligen är det så att frågan inte varit tillräckligt tydlig; när man jämför resultatet på frågan om huruvida filosofistudier "utvecklar förmågan att kritiskt granska argumenterande texter" (se näst-nästa fråga nedan) framkommer en annan bild.

Kommentar: Resultatet talar för sig själv.

Kommentar: Jämför detta resultat med frågan om huruvida filosofi hjälper eleven att "genomskåda språkliga (retoriska) fällor).

Kommentar: Detta väcker en hel del frågor som är viktiga att gå vidare med. Varför uppfattar så många filosofiämnet som "manligt"? Och vad menar de med "manligt" och "kvinnligt" i det här sammanhanget? Får det möjligtvis vissa att inte känna sig hemma i ämnet – eller spelar det ingen roll? Detta är frågeställningar som både universitet och gymnasium bör ta tag i. "Rätt" svar i sammanhanget borde vara *varken/eller*, filosofi ska väl ändå vara en tidlös och könlöst ämne, med frågor och metoder för alla och envar?

NÅGRA SLUTSATSER

Vad kan vi då sägas ha lärt oss av denna undersökning? Det är givetvis inte lätt att dra några definitiva slutsatser; mer undersökningar behövs. Men om man ändå skulle våga sig på några reflektioner blir det följande.

- Sammantaget är resultaten upplyftande. Det verkar inte råda några större avvikelser mellan hur filosofiämnet uppfattas och förmedlas på gymnasiet och på universitetet (och då i alla fall hur det uppfattas vid Filosofiska institutionen vid Göteborgs universitet).
- Flickor och pojkar har till stor del samma uppfattningar. Ojämsliddheten inom filosofiämnet på universitetet låter sig således inte enkelt förklaras av uppenbart sexistisk undervisning på gymnasiet. Däremot är frågan om ämnets "könsmärkning" något som bör utredas och diskuteras vidare.
- Orsaken till vikande ansökningstal på universitetet kan delvis förklaras av att elever, även de som uppfattar filosofiämnet som roligt, intressant och viktigt, först och främst ser till yrkesmöjligheterna än "bildning" (i brist på bättre term). Här kan universitetet göra en insats genom att förtydliga yrkesmöjligheterna både *inom* och *tack vare* filosofi.
- En ökad kommunikation mellan filosofiska institutioner vid universiteten och gymnasiet behövs – dels för att påvisa det just nämnda rörande yrkesmöjligheter, dels för att hålla gymnasielärare uppdaterade med information om aktuell forskning.

Har du kommentarer eller frågor? Hör av dig till oss!

www.filosofi.gu.se

Enkät till filosofielever på gymnasiet

Filosofiska institutionen, Göteborgs universitet

Denna enkät delas ut till Dig som studerar filosofi på gymnasiet i Sverige. Den innehåller frågor om Dina tankar kring ämnet och undervisningen. Enkäten är ett led i universitetets arbete med att kartlägga gymnasieelevers åsikter och utifrån dessa förbättra vår verksamhet och information. Det är viktigt för oss att Du svarar eftersom vi vill ha ett så bra underlag som möjligt. Läs frågorna noga, och utgå från dig själv när du svarar. Enkäten tar ungefär fem minuter att besvara.

Besök gärna vår hemsida: <http://hum.gu.se/institutioner/filosofi>

Introducerande frågor

1. Är du: tjej kille
3. Vilken skola går du på? Skola: _____
4. Vilken kommun? Kommun: _____

Frågor om universitetsstudier och filosofi

5. Har du fått information om universitetsstudier i allmänhet från skolan?

Nej *Ja, lite* *Ja, mycket*

6. Har du fått information om filosofistudier vid universitetet av din lärare?

Nej *Ja, lite* *Ja, mycket*

7. Har du någon uppfattning om vad nutida filosofer gör och arbetar med idag?

Nej *Ja, lite* *Ja, mycket*

8. Skulle du vilja läsa filosofi vid universitetet?

Nej *Vet inte* *Ja*

9. Om du svarade *ja* eller *nej* på ovanstående fråga (8), förklara gärna lite kort varför:

Blandade frågor om filosofistudier

Avgör hur väl följande påståenden stämmer med din egen uppfattning. Kryssa i den ruta som passar bäst.

		Instämmer absolut!	Instämmer	Har ingen uppfattning	Instämmer inte	Instämmer absolut inte!
10	Filosofistudier kan hjälpa mig att prestera bättre i andra ämnen (exempelvis historia, psykologi, naturkunskap, svenska och religion)					
11	Jag tycker att filosofi är ett intressant och roligt ämne					
12	Filosofi är förvirrande och flummigt					
13	Filosofistudier kan öka min förmåga att analysera samhälls skeenden (exempelvis etiska debatter, miljöproblematik, politik, etc)					
14	Filosofistudier handlar mestadels om att lära sig vad filosofer genom historien sagt om människan och världen					
15	Filosofiska frågeställningar lämnar mig fullständigt oberörd					
16	Filosofiämnet kan fördjupa min förmåga att tänka logiskt och klart					
17	Filosofistudier går i stor utsträckning ut på att förändra sin uppfattning om sig själv, sin existens och personlighet					
18	Filosofistudier kan göra mig bättre på att genomskåda språkliga (retoriska) fällor					
19	Filosofiämnet handlar om vad som menas med "kunskap" och "sanning" inom många områden					
20	Filosofistudier utvecklar färdigheten att kritiskt granska argumenterande texter					

21. Man pratar ibland om att olika yrken, ämnen och andra företeelser är "könsmärkta", dvs att vi har en bild av ämnena som manliga eller kvinnliga i olika hög utsträckning. Vad är din bild av filosofi?

Kvinnligt ämne

Manligt ämne

Varken eller

TACK FÖR DIN MEDVERKAN!

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Filosofiska institutionen

Jan Lif

Göteborg 2007

Hej!

Filosofiska institutionen vid Göteborgs universitet är mycket intresserade av att kartlägga hur gymnasieelever uppfattar ämnet filosofi. Vi har därför skapat en liten enkät som vi hoppas att filosofilärarna vid er skola skulle vilja dela ut till filosofieleverna, samla in och återsända till oss, någon gång under denna termin (Vt 07).

Givetvis avser inte enkäten att utgöra någon form av utvärdering av enskilda skolors filosofiundervisning. Vad vi vill åt är generella uppgifter om hur ämnet uppfattas, och vi tror att vi lyckats sammanfatta några allmänna kärnfrågor i enkäten. Vi tror att vi utifrån denna undersökning i högre grad kan förbättra vår egen verksamhet och förtydliga den information om filosofi vi har tänkt att i framtiden rikta mot gymnasiet. Vi kommer även ordna så att resultaten delges andra filosofiska institutioner vid universiteten i Sverige.

Väljer ni att medverka i denna undersökning är vi oerhört tacksamma. Vi kommer även att ge er feedback i form av de sammanställningar vi gör utifrån undersökningen. *Självklart kommer alla svar att fullständigt anonymiseras vad gäller elever, skolor och platser!*

Om du har några som helst frågor, tveka inte att kontakta mig!

Göteborg 070214

Jan Lif
Studierektor

Filosofiska institutionen
Göteborgs universitet
Postadress: Box 200, 405 30 Göteborg
Besöksadress: Dicksonsgatan 4
Web: <http://hum.gu.se/institutioner/filosofi>

Telefon: 031 - 786 45 75
E-post: jan.lif@filosofi.gu.se